

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора
ПЕТРОЧКО Жанны Василівни
на дисертацію СІ ЦЗЕЧЕНЬ
«Формування соціальної відповідальності студентів засобами
проектних технологій»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки»
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами

Актуальність дослідження зумовлена зростаючою потребою суспільства у фахівцях, здатних не лише успішно виконувати професійні завдання, а й діяти відповідально, етично та проактивно в соціальному середовищі. У сучасних умовах глобалізації, інформаційної відкритості та швидких соціальних змін саме соціальна відповідальність стає важливою характеристикою молодої особистості, що визначає її здатність до співпраці, участі у громадських ініціативах та прийняття зважених рішень. Тому заклади вищої освіти мають шукати ефективні засоби виховання цих якостей у студентів.

Проектні технології є одним із найбільш перспективних засобів формування соціальної відповідальності, адже вони забезпечують практичну спрямованість навчання, стимулюють командну взаємодію, розвиток критичного мислення, лідерських якостей та усвідомлення наслідків власних дій. Реалізація соціально орієнтованих проєктів дозволяє студентам безпосередньо включатися у розв'язання реальних проблем громади, набувати досвіду соціальної участі та формувати ціннісні орієнтири. Саме тому дослідження ефективності та умов використання проектних технологій у формуванні соціальної відповідальності набуває особливої значущості в сучасній педагогічній науці та практиці.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри соціальної освіти та соціальної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова і є складовою комплексної проблеми «Психолого-педагогічні засади професійної підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності».

2. Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій

Наукова обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертаційного дослідження обумовлені його актуальністю, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць, логікою викладу матеріалу, узгодженістю положень, раціональною та внутрішньо узгодженою структурою. Науково-термінологічний апарат є достатнім для розв'язання окреслених завдань дослідження.

Здобувачем правильно визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, теоретико-методологічну базу дослідження. Доцільно використано комплекс методів, серед яких теоретичні: аналіз, синтез та систематизація вітчизняних і зарубіжних джерел із педагогіки, психології та філософії, аналіз педагогічної, психологічної зарубіжної та вітчизняної літератури та законодавчих актів; емпіричні: інтерв'ювання, анкетування, тестування; математичні та статистичні: обробка даних анкетування (тестування) за методами реєстрування.

Послідовність та логіка викладу тексту у розділах дисертації демонструє розуміння автором теоретичних положень та методології дослідження. Зміст розділів дисертації відповідає визначеним меті і завданням дослідження.

Кожен розділ дисертації містить аргументовані, логічні висновки. Загальні висновки дисертаційного дослідження відзначаються обґрунтованістю, достовірністю та практичною перевіреністю, підтвердженою результатами педагогічного експерименту.

Додатки до дисертаційної роботи доповнюють уявлення про дизайн дослідження, застосовані в ньому методики.

3. Експериментальна база та організація дослідження

Експериментальною базою дослідження обрано Український державний університет імені Михайла Драгоманова, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ), Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради.

На різних етапах дослідження протягом 2017-2024 рр. було задіяно 460 (чотириста шістдесят) осіб: 432 (чотириста тридцять два) студенти та 28 (двадцять вісім) науково-педагогічних працівників. До експерименту було залучено студентів III-IV курсів першого освітнього ступеня «бакалавр», спеціальностей: 011 – Освітні, педагогічні науки; 231 – Соціальна робота; 054 – Соціологія; 073 – Менеджмент.

Експеримент має три етапи: констатувальний, формувальний, контрольний. На констатувальному етапі визначено рівні сформованості соціальної відповідальності студентів (оптимальний, достатній, задовільний, недостатній). На формувальному – в практику освітньої діяльності закладів вищої освіти було упроваджено програму соціально-виховної роботи зі студентами СВОД (соціальна відповідальність – особистісна діяльність). На контрольному етапі експериментальної роботи – здійснено педагогічну оцінку та аналіз результатів визначення рівнів сформованості соціальної відповідальності студентів за всіма критеріями, показниками та рівнями.

4. Найбільш суттєві результати, наукова новизна та практичне значення

Оцінка змісту дисертації дозволяє дійти висновку, що дослідження має незаперечну наукову новизну. Елементи наукової новизни сформульовані коректно, дослідження містить нові, одержані дисертантом, результати. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що: вперше визначено та теоретично обґрунтовано: поняття «соціальної відповідальності» як інтегративної якості особистості, що виступає показником її соціальної зрілості і визначає її поведінку на основі усвідомлення соціальних норм, цінностей і

самообмеження власних дій в соціумі, як особисте зобов'язання виконувати конкретне суспільне доручення та забезпечувати задовільне його завершення, що приймається людиною добровільно; визначено особливості формування соціальної відповідальності студентів в умовах закладу вищої освіти; охарактеризовано критерії і показники сформованості соціальної відповідальності студентів: когнітивний (усвідомлення сутності та специфіки соціальної відповідальності та її проявів; вміння аналізувати соціальні, моральні і професійні ситуації, якості та оцінювати їх з позицій власних сформованих моральних принципів); оціночно-емоційний (готовність до оцінки соціальних явищ, до об'єктивних оціночних суджень, самозвіту та самооцінки; емоційна стійкість, відкритість та здатність до емпатії); світоглядний (системність соціальних ставлень та соціально-схвальних переконань; трансформація переконань в особистісні якості студентів (незалежність, самостійність, об'єктивність, організованість тощо); поведінковий (активна життєва і громадянська позиції, що знаходять практичне підтвердження; участь в суспільно значущих громадських справах групи, закладу освіти, громади); виявлено та охарактеризовано рівні сформованості соціальної відповідальності студентів: недостатній, задовільний, достатній та оптимальний; обґрунтовано педагогічну модель формування соціальної відповідальності студентів засобами проєктних технологій, що містить такі структурні складові: мету, завдання, принципи, педагогічні умови, критеріальні засади (критерії, показники, рівні сформованості), технологічне забезпечення проєктної діяльності та результат; визначено педагогічні умови формування соціальної відповідальності студентів засобами проєктних технологій: удосконалення форм соціально-виховної роботи, збільшення частки форм, орієнтованих на усвідомлення та прийняття цінностей соціальної відповідальності; моделювання навчальних і виробничих ситуацій, пов'язаних з необхідністю соціально-відповідальних дій; застосування технологій проєктування з метою залучення студентів до соціально значущої діяльності; уточнено трактування понять «формування

соціальної відповідальності», «проектні технології»; подальшого розвитку набули зміст, форми та методи соціально-виховної роботи закладу вищої освіти за напрямом формування соціальної відповідальності студентів.

На особливу увагу заслуговує те, що в дисертації запропоновано комплексне авторське визначення соціальної відповідальності й відповідно поняття «формування соціальної відповідальності особистості»; аргументовано виявлено особливості формування соціальної відповідальності студентів в діяльності закладів вищої освіти й недоліками в практиці соціально-виховної роботи таких закладів. Педагогічна модель формування соціальної відповідальності студентів засобами проектних технологій є логічною і цілісною. Педагогічні умови як складові моделі доповнюють бачення автора щодо ефективності та оптимізації процесу формування соціальної відповідальності студентів засобами проектних технологій в освітній діяльності закладу вищої освіти.

Отримані в дисертаційній роботі результати мають важливе практичне значення, яке полягає у: розробці та упровадженні в практику освітньої діяльності закладів вищої освіти програми виховної роботи зі студентами СВОД; розробці навчально-методичних комплексів до вибіркових дисциплін «Основи соціального проектування» та «Соціальна відповідальність бізнесу» та впровадженні в освітній процес окремих модулів та тем; розробці методичних рекомендацій для викладачів та організаторів соціально-виховної роботи у закладах вищої освіти, педагогів, кураторів (наставників) академічних груп, керівників практик.

5. Рекомендації щодо використання результатів дослідження

Результати дослідження можуть бути використані у системі підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, які спеціалізуються на виховній роботі закладів вищої освіти; у практичній роботі педагогів, кураторів (наставників) академічних груп; у процесі підготовки студентів першого освітнього рівня за освітніми програмами «Соціально-

виховна робота з дітьми та молоддю», «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота».

6. Оцінка структури та змісту дисертації

Дисертаційна робота за змістом, структурою та оформленням повністю відповідає вимогам, які висуваються МОН України до робіт такого типу. Робота складається із анотації, вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (267 найменувань), з них 24 іноземною мовою та додатків. Загальний обсяг роботи становить 225 сторінок.

Зміст анотації, поданої українською та англійською мовами, відображає зміст дисертації та висвітлює суттєві її аспекти та основні положення. Зміст основного тексту дисертації повною мірою відображає способи вирішення завдань дослідження. Висновки суголосні меті роботи, базуються на самостійних наукових узагальненнях та емпіричних доказах.

Стиль дисертації науковий, посилання коректні. Обсяг основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

7. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Результати дисертаційного дослідження відображено в 11 наукових та науково-методичних працях. З них: 6 праць одноосібних та 5 у співавторстві. У тому числі: 1 публікація в періодичному науковому виданні іншої держави; 1 публікація в закордонному виданні, проіндексованому у базі даних Web of Science Core Collection; 4 статті у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б», 4 тез доповідей, 1 стаття в колективній монографії. Загальний обсяг особистого доробку становить 5 друкованих аркушів.

Кількість опублікованих праць, їх обсяг відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації і надають здобувачеві право публічного захисту дисертаційного дослідження. Аналіз змісту

публікацій за якісними показниками засвідчив їх відповідність вимогам щодо висвітлення результатів дослідження на здобуття ступеня доктора філософії.

Під час аналізу дисертаційної роботи та публікацій автора, у яких висвітлено основні наукові результати дослідження, порушень академічної доброчесності не виявлено.

Зауваження та побажання

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Сі Цзечень, наукове і практичне значення здобутих результатів, звернемо увагу на деякі не до кінця з'ясовані, на наш погляд, моменти, які потребують уточнення, додаткової аргументації та мають дискусійний характер:

1. Вступ до дисертації мав би більш довершений вигляд, аби була зазначена теоретико-методологічна основа дисертації. Загалом методологічні підходи, що використані автором для досягнення мети дослідження, розкриті в дисертаційній роботі дещо узагальнено.

2. Дискусійним видається позиція автора щодо використання як синонімів понять «проектні технології» і «технології проектування» (с. 109). На нашу думку, крайнє поняття є ширшим (належить не лише педагогіці) і описує, як саме проєкт планується, розробляється, структурується й реалізується; натомість проєктні технології – це інструмент формування певної якості, навчання тощо.

3. Дисертаційне дослідження виграло б, якби у ньому було посилено аспект зарубіжного досвіду формування соціальної відповідальності студентів. Це підсилило б визначення та розкриття автором особливостей цього процесу в умовах українських закладів вищої освіти.

4. У розробленій автором педагогічній моделі формування соціальної відповідальності студентів засобами проєктних технологій (с. 112) перелік форм і методів роботи доцільно було б не відокремлювати від визначених автором педагогічних умов, оскільки вони реалізуються саме через відповідний комплекс форм і методів роботи.

5. Враховуючи реалії сучасного стану організації освітнього процесу у ЗВО, більшої уваги на формувальному етапі експерименту заслуговують онлайн форми роботи зі студентами.

Висловлені зауваження можуть бути підставою для наукової дискусії і не знижують наукової цінності дисертаційної роботи. Загалом дисертаційна робота є завершеним самостійним дослідженням.

8. Загальний висновок

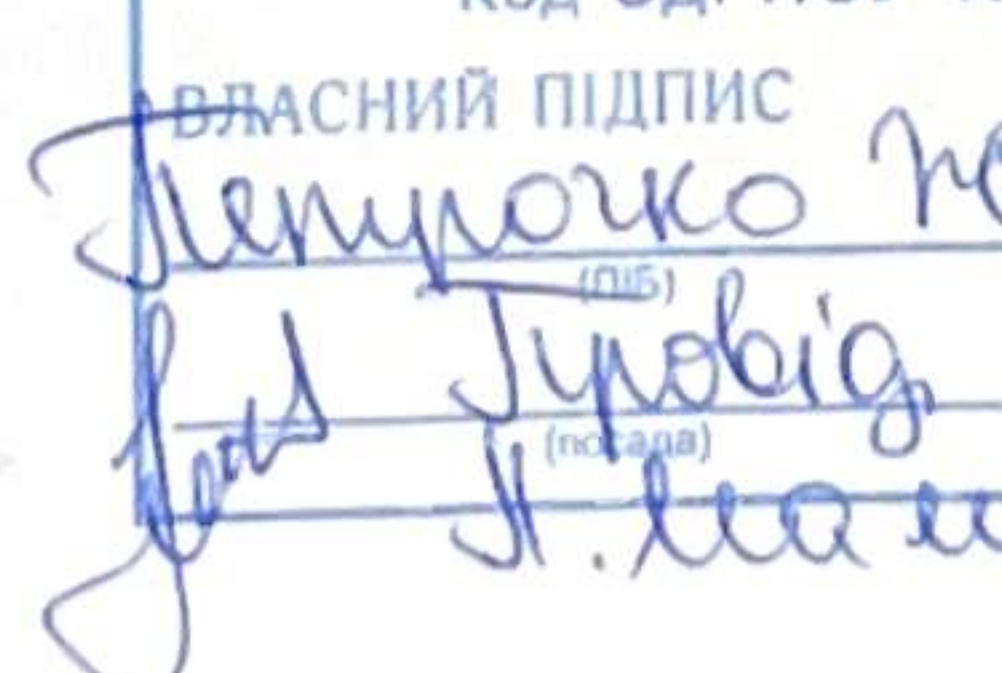
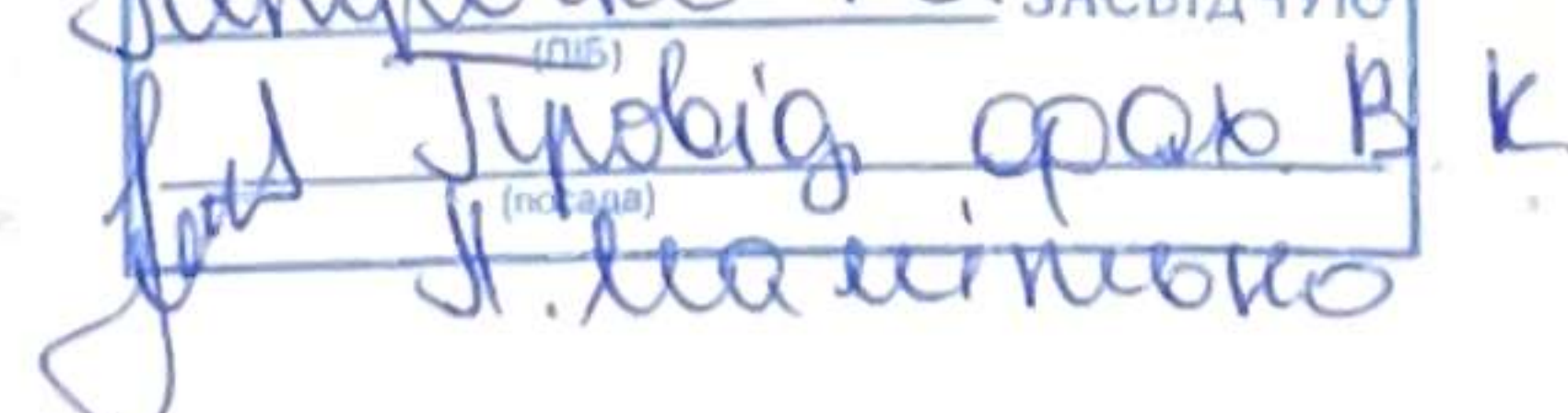
Дисертація Сі Цзечень на тему: «Формування соціальної відповідальності студентів засобами проєктних технологій» має вагомое теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Сі Цзечень заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Офіційний опонент:

професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
доктор педагогічних наук, професор

Жанна ПЕТРОЧКО

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Код ЄДРПОУ 45307965

ВЛАСНИЙ ПІДПИС

ЗАСВІДЧУЮ

Юрковий Олександр В. К.